

A landscape photograph showing several white wind turbines in a rolling green field under a blue sky with scattered clouds. In the foreground, there are rows of hay bales in a field.

2023

Stichting Pensioenfonds Cosun
Verslag Verantwoord Beleggen

Inhoudsopgave

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

1 | KERNPUNTEN & VOORUITBLIK

Kernpunten 2023

CO₂e-reductie

35% (2022: 35%)

minder CO₂e (scope 1 & 2) vergeleken met de benchmark. 6% hoger portefeuille uitstoot in vergelijking met 2022.

Bijdrage aan de duurzame ontwikkeldoelen waar het Fonds zich op focust. **bijdrage van de beursgenoteerde portefeuille**

€ 158 miljoen
positieve bijdrage
(2022: € 149 mln)

€ 80 miljoen
negatieve bijdrage
(2022: € 102 mln)

Best-in-class beleggen

23% (2022: 22%*)

van de extern vermogensbeheerders waar we in beleggen hanteert een **best-in-class** methodiek.

Actief eigenaarschap

61% (2022: 61%)

van de extern vermogensbeheerders waar we in beleggen doet aan **actief eigenaarschap**.

Screening & uitsluitingen

Controversiële wapens

Tabak

Controversiële landen

UN global Compact schenders

... hier wil het Fonds niet in beleggen!

€946 miljoen (2022: €886 miljoen)

beheerd vermogen. In de **bijlagen** is een volledig overzicht van de beleggingen van het Fonds opgenomen.

Ontwikkelingen 2023

Klimaat

In lijn met het **klimaatakkoord van Parijs** wil Stichting Pensioenfonds Cosun (PF Cosun, het pensioenfonds, het Fonds) zich inzetten om de opwarming van de aarde te beperken tot +1,5C ten opzichte van het pre-industriële niveau. Vanuit de Nederlandse invulling van het klimaatakkoord wordt de financiële sector gevraagd om hier via acties invulling aan te geven. Het Fonds wil daarom in 2050 een emissieneutrale ('**net zero**') belegger zijn. Daarvoor stemt het Fonds haar vermogen af op een reductie van de langetermijn-CO₂-intensiteit van gemiddeld 7% per jaar.

In 2023 hebben heeft het Fonds meerdere acties genomen om het doel te bereiken om de uitstoot van de beleggingsportefeuille te verlagen: een aanzienlijk deel van de stem- en engagementactiviteiten waren gericht op klimaatzaken, het Fonds belegt in groene staatsobligaties en streeft ernaar minder of niet te beleggen in bedrijven met de hoogste CO₂-uitstoot in een beleggingscategorie. De beleggingsportefeuille levert een positieve bijdrage aan de SDG's waar het fonds zich op richt: SDG 3, 7 en 12.

Update van het landenbeleid

In 2022 heeft PF Cosun een **landenbeleid** geformuleerd. Dit beleid heeft als doel het identificeren van controversiële landen welke niet op een sanctielijst staan. Het afgelopen jaar heeft het Fonds het beleid aangescherpt door indicatoren te kiezen die nog beter helpen deze landen te herkennen.

Duurzame wet- en regelgeving: SFDR

Het afgelopen jaar heeft het Fonds de laatste stappen gezet in de naleving van de in 2022 geïntroduceerde **SFDR** wet- en regelgeving. Het Fonds heeft, naast het reguliere jaarverslag, verantwoording

afgelegd over de duurzaamheidskenmerken van de beleggingsportefeuille. Dit blijft het Fonds de komende jaren ook doen.

Doorlopen van beheercyclus duurzaamheidsrisico's

Het afgelopen jaar heeft De Nederlandsche Bank (**DNB**) een *Best Practices* document opgesteld waarin adviezen staan beschreven ten aanzien van ESG-risico's. Het Fonds heeft aan de hand van deze adviezen deze ESG-risico's getoetst.

Stappen van de risicobeheercyclus duurzaamheidsrisico's

1. **Opstellen longlist risico's.** Als eerste identificeert PF Cosun de ESG-risico's op basis van meerdere externe bronnen (zoals MSCI en SFDR). Vervolgens stelt het Fonds op basis van het bestaande Integraal Risicobeleid de risicobereidheid vast. Voor ieder risico maakt het Fonds de impact van dat risico op de beleggingsportefeuille inzichtelijk en beoordeelt het Fonds de materialiteit daarvan;
2. **Opstellen shortlist risico's.** Voor de ESG-risico's die als materieel worden gezien hanteert het Fonds indicatoren waarmee het Fonds het risico vóór en na beheersing daarvan meet en beoordeelt het Fonds het risico op basis van haar eigen ESG-beleid; en
3. **Opstellen en monitoren Key Risico Indicatoren (KRI's).** Het Fonds besteedt de meeste aandacht aan de belangrijkste risico's, de zogenaamde KRI's, die uit de prioritering naar voren komen. Dit doet het Fonds met een nieuw ontwikkeld dashboard.

Bedrijfsobligaties Investment Grade

Gedurende 2023 heeft het Fonds de beleggingscategorie Bedrijfsobligaties geëvalueerd. Het Fonds evalueerde of de fondsbeheerders binnen deze categorie voldeden aan hun verwachtingen en of er wellicht betere beheerders zijn te selecteren die beter aansluiten op de criteria van PF Cosun ten aanzien van rendement, risico, kosten en duurzaamheid. Het Fonds constateerde dat dit inderdaad het geval was. In het vierde kwartaal van 2023 heeft het Fonds de overstap gemaakt naar twee nieuwe fondsbeheerders die ook goed passen bij de duurzaamheidsvoorkeuren van het Fonds.

Vooruitblik 2024

De wereld staat voor een groot aantal uitdagingen op het gebied van milieu, maatschappij en politiek. De verwachtingen van de maatschappij, toezichthouders en pensioenfondsen ten aanzien van MVB groeien. PF Cosun zet zich in om op de lange termijn mee te groeien met deze verwachtingen. Dat doet het Fonds terwijl het tegelijkertijd oog houden voor het behalen van positieve financiële beleggingsresultaten.

Meer inzicht in klimaatprestaties

PF Cosun gaat onderzoeken of het wenselijk is om in 2024 het inzicht in de klimaatprestaties van haar beleggingen te vergroten door de gerapporteerde CO₂-uitstoot uit te breiden met zogenaamde scope 3-emissies. Scope 3 verwijst naar de indirecte emissies die voortvloeien uit de waardeketen van een organisatie, inclusief de emissies van leveranciers, klanten en eindgebruikers. Door de gerapporteerde CO₂-uitstoot uit te breiden met scope 3 kan het Fonds een vollediger beeld krijgen van de klimaatimpact van haar beleggingen.

Daarnaast streeft het Fonds ernaar om data toe te voegen voor een aantal categorieën waarvan het nog niet over MVB-informatie beschikt, zoals staatsobligaties. Het toevoegen van deze categorie aan het overzicht met klimaatprestaties stelt het Fonds in staat om ook de klimaatimpact van overheidsfinanciering mee te nemen in haar beleggingsbeslissingen.

Dit betekent niet direct dat het Fonds scope 3-informatie integreert in haar beleggingen. De databeschikbaarheid is nog te beperkt om daar goed op te kunnen sturen. Per beleggingscategorie beoordeelt het Fonds of de data van voldoende kwaliteit is.

Staatsobligaties van opkomende landen

In 2023 heeft PF Cosun besloten om te investeren in nieuwe beleggingsfondsen voor staatsobligaties van opkomende markten (EMD) ter vervanging van EMD fondsen waar het Fonds al in is belegd. Deze nieuwe fondsen bieden PF Cosun de mogelijkheid om te profiteren van de groeipotentie en diversificatievoordelen die opkomende markten bieden. Vanaf 2024 worden deze beleggingsfondsen toegevoegd aan de beleggingsportefeuille.

Het **landenbeleid** is volledig geïntegreerd in deze fondsen, wat betekent dat er specifieke richtlijnen en criteria zijn opgesteld met betrekking tot de staatsgerelateerde beleggingen van de landen waarin het Fonds belegt. Deze richtlijnen helpen het Fonds om zorgvuldig te selecteren welke opkomende markten het meest geschikt zijn voor investeringen, rekening houdend met duurzaamheidsaspecten.

Onderzoeken biodiversiteit

Het Fonds denkt dat het behoud en de verbetering van biodiversiteit en bodemgezondheid van essentieel belang is voor een schoner milieu en de productie van voedzamer en gezond voedsel. Het Fonds wil zich komend jaar verder verdiepen in dit onderwerp om afhankelijkheden van en impact op ecosystemen goed te begrijpen en eventueel een beleidskader voor biodiversiteit opstellen, als aanvulling op het klimaatkader dat al is geformuleerd.

Updaten van ESG-beleid

In 2024 is het Fonds van plan het ESG-beleid bij te werken met de laatste updates omtrent MVB. Hierbij houdt het Fonds rekening met de voorkeuren van de deelnemers van PF Cosun. Het aangepaste document zal zoals gebruikelijk als losstaand document worden gepubliceerd op de [website](#) van het Fonds.

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

2 | MVB OVERTUIGINGEN & AANPAK

MVB overtuigingen & aanpak

MVB overtuigingen

PF Cosun wil voor de deelnemer, gewezen deelnemer of pensioengerechtigde een betrouwbaar en goed pensioen verzorgen. Hiernaast wil het Fonds ook een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij en probeert het de negatieve bijdrage aan de maatschappij te minimaliseren. Hierbij worden alle drie de deelgebieden binnen **ESG** als belangrijk beschouwd maar wordt er prioriteit gegeven aan de belangrijkste onderwerpen - zoals de opwarming van de aarde - op basis van schaal, reikwijdte en onomkeerbaarheid.

Per 2050 dienen alle beleggingen klimaatneutraal zijn, in overeenstemming met het door de financiële sector ondertekende klimaatakkoord. Het is de ambitie van PF Cosun om de Climate Transition Benchmark (**CTB**) CO₂-uitstoot doelstelling te behalen (minder uitstoot) op minimaal de liquide (meetbare) beleggingscategorieën waar het pensioenfonds in belegt. Daarnaast wil PF Cosun een positief maatschappelijk rendement realiseren, met bijzondere aandacht voor het klimaat, verantwoorde consumptie & productie en gezondheid & welzijn.

Het pensioenfonds wenst een positieve bijdrage te leveren aan de Verenigde Naties Sustainable Development Goals (SDG's):

- SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn;
- SDG 7: Betaalbare & Duurzame Energie; en
- SDG 12: Verantwoorde Consumptie en Productie.

Concreet heeft het pensioenfonds haar MVB-overtuigingen als volgt in het beleggingsbeleid vertaald:

- Bij beleggingsbeleid-beslissingen is de ESG-impact onderdeel van de besluitvorming;
- Het pensioenfonds gelooft in een relatief aantrekkelijk risico-rendementsprofiel op de lange termijn voor bedrijven die goed presteren op criteria voor ESG (Environment, Social, Governance)
- Het ESG-beleid mag niet leiden tot een naar verwachting lager rendement op lange termijn; en
- Het pensioenfonds zoekt naar alternatieven die een positieve bijdrage leveren aan de door de deelnemers als belangrijk aangemerkte SDG's, welke eveneens passen bij de duurzaamheidsthema's vanuit de Cosun organisatie.

Een uitgebreide toelichting waarom het Fonds deze standpunten belangrijk vindt en hoe de interne organisatie rondom MVB is georganiseerd is te vinden in het **ESG-beleid**.

MVB risicobeheercyclus

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van de **beleggingscyclus**. Het Fonds houdt hierbij rekening met duurzaamheidsrisico's, waaronder financiële, reputationele en operationele risico's. Deze risico's worden nauwkeurig geëvalueerd en beheerd tijdens elke fase van de **risicobeheercyclus**.

Op basis van de geïdentificeerde risico's, maakt PF Cosun gerichte beleggingskeuzes. Het streven is om te investeren in lijn met de MVB-doelstellingen en de risicotolerantie van het Fonds. Dit met zo min mogelijk concessies op belangrijke beleggingsaspecten zoals rendement, risico en kosten. Een verdere toelichting op de risicobeheercyclus en de risicohouding van PF Cosun staat beschreven in het ESG-beleid van het Fonds.

MVB-instrumenten om duurzaamheidsdoelstellingen te behalen

Om de MVB-doelstellingen van het Fonds te behalen maakt het Fonds gebruik van de volgende instrumenten.

Sturen op duurzaamheidsthema's

PF Cosun wil beleggen in oplossingen die positief bijdragen aan de SDG's die het heeft gekozen. Bij het selecteren van deze beleggingen kijkt het Fonds naar de volgende criteria:

- De belegging draagt bij aan verdere verduurzaming van de portefeuille en de MVB doelen van het Fonds;
- De belegging levert een positieve bijdrage aan SDG 3, 7 en 12;
- De belegging resulteert niet in een verslechtering van het risico/rendementsprofiel; en
- De belegging past binnen het risicobeheer van PF Cosun.

Daarnaast willen het Fonds voorkomen dat haar beleggingen negatieve impact hebben op verschillende duurzaamheidsonderwerpen. Het Fonds houdt daar rekening mee in de selectie van beleggingen en monitort dit regelmatig.

MVB-integratie

Bij het selecteren van externe vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen houdt het Fonds rekening met hoe zij duurzaamheid in hun beleggingsproces integreren. Het is belangrijk dat duurzaamheid een geïntegreerd onderdeel is van de aanpak van deze partijen. Daarbij wordt bijvoorbeeld gekeken of de beleggingsfondsen een **Best-in-Class** methode hanteren, gebruikmaken van **duurzame benchmarks**, een CO₂e-reductiepad volgen en of de focus SDG's van het Fonds voldoende aandacht krijgen.

Actief aandeelhouderschap

Dialog Het Fonds voert, via haar fiduciair manager, de dialoog met bedrijven en externe managers om de klimaatverandering onder de aandacht te brengen en de algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werkt het Fonds via haar fiduciair manager samen met andere partijen (bijvoorbeeld **Platform Living Wage Financials** en **Climate 100+**).

Stemrecht Het Fonds oefent via de door haar geselecteerde managers stemrecht uit om duidelijk te maken wat het vindt van de manier waarop ondernemingen in haar portefeuilles met MVB-kwesties omgaan. Daarbij ligt het Fonds haar focus op klimaat, verantwoorde consumptie & productie en gezondheid & welzijn.

Class Actions Als actieve aandeelhouder komt het Fonds samen met andere beleggers in actie bij (vermoeden van) wanbestuur, zoals fraude, corruptie en omkoping binnen een bedrijf. Het Fonds laat zich dan bijstaan door partijen die gespecialiseerd zijn in **class actions**.

Screening

De bedrijven waarin het Fonds belegt moeten voldoen aan de Global Compact Principles (**UNGCP**) en de OESO-richtlijnen. Deze richtlijnen zijn opgesteld door de Verenigde Naties en hebben betrekking op het naleven van kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en (anti-)corruptie. Indien het Fonds constateert dat een van haar (sub)portefeuilles direct belegt in bedrijven die handelen in strijd met deze principes, gaat het Fonds via haar fiduciaire vermogensbeheerder in dialoog met deze bedrijven.

Uitsluitingen

Het Fonds wil alleen beleggen in bedrijven en/of landen die voldoen aan de MVB-overtuigingen van het Fonds. Zo worden er bedrijven en landen uitgesloten die betrokken zijn bij ernstige schendingen van mensenrechten en andere ethische criteria. Bij het uitsluiten van landen richt het Fonds zich op staatsobligaties en staatsgerelateerde bedrijven, maar niet op alle bedrijven binnen die landen.

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

3 | STUREN OP BROEIKASGAS REDUCTIE

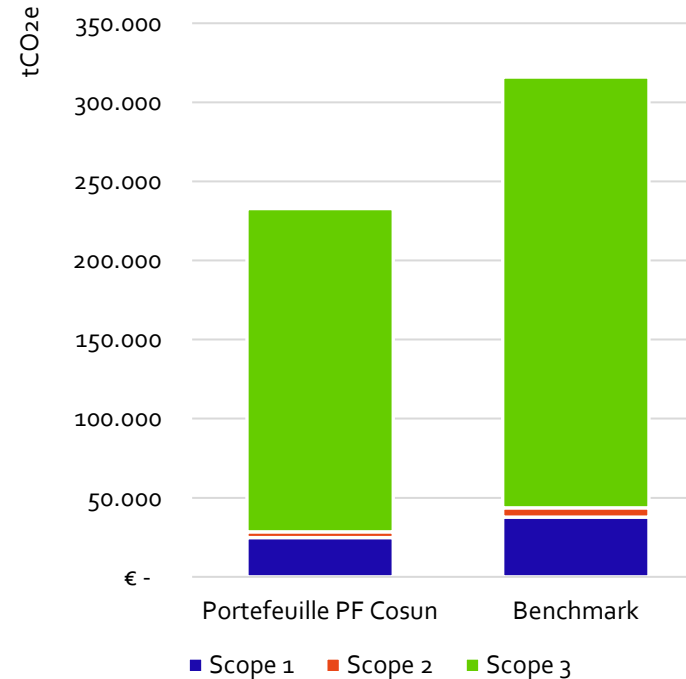
Onderweg naar Parijs: klimaatneutraal in 2050

Het Fonds ondersteunt de doelstelling van [het Klimaatakkoord](#) om de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen (CO₂e) wereldwijd terug te dringen en daarmee de negatieve impact op het klimaat te beperken en uiteindelijk zelfs te voorkomen.

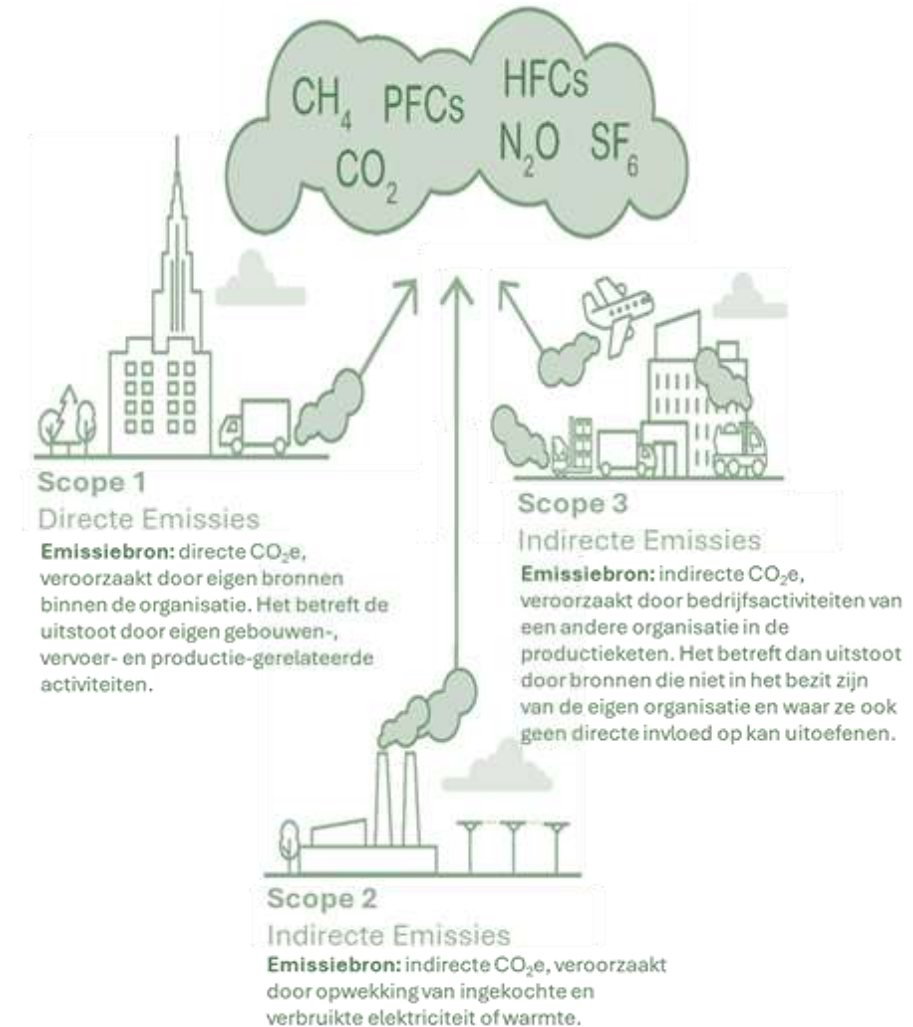
Het Fonds richt zich op het reduceren van de CO₂e in de portefeuille naar **net zero** in 2050. Het doel is uiteindelijk klimaatneutraal te zijn.

De onderstaande tabel en rechter figuur tonen de emissie van bedrijven in de beursgenoteerde beleggingsportefeuille gedurende 2023 en laten zien hoe de portefeuille heeft gepresteerd ten opzichte van de brede markt (benchmark). De benchmark is samengesteld uit beleggingen gebaseerd op de portefeuilleallocaties van het Fonds, maar zonder integratie van duurzaamheid.

De tabel laat zien dat de beleggingen van het Fonds beduidend minder CO₂e hebben uitgestoten ten opzichte van de brede markt¹. Ten opzichte van vorig jaar is de CO₂e iets hoger. Dit komt voornamelijk doordat de datadekking is verbeterd. In [bijlage VI](#) is een toelichting opgenomen hoe de emissiedata tot stand is gekomen.

Wat betekent CO₂e scope 1, 2 & 3?

	TRANSPARANTIE BEDRIJVEN		EMISSIE (ton CO ₂ e)		RELATIEVE CO ₂ e VOETAFDRUK
	Aantal / weging		Scope 1&2	Incl. scope 3	Scope 1&2, per euro mln. geïnvesteerd
Portefeuille 2023	94% / 92%		30.522	232.785	80
Benchmark 2023	89% / 93%		43.624	316.035	113
Vershil			-30%	-26%	-30%
Portefeuille 2022	84% / 92%		30.402	219.474	76
Benchmark 2022	72% / 92%		46.811	292.325	118
Vershil portefeuille			~0%	+6%	+5%

¹ Dit betreft de categorieën aandelen, (investment grade en hoogrentende) bedrijfsobligaties en beursgenoteerd infrastructuur. De klimaatanalyses in dit

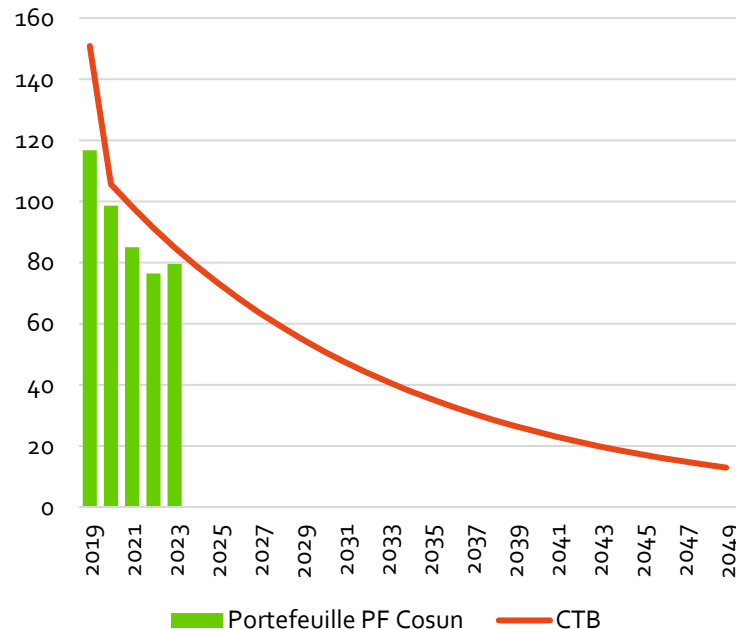
hoofdstuk zijn gemaakt binnen deze categorieën. De gebruikte data zijn afkomstig van dezelfde dataprovider. Bron: ISS, 2023

Relatieve CO₂e voetafdruk van de beursgenoteerde portefeuille

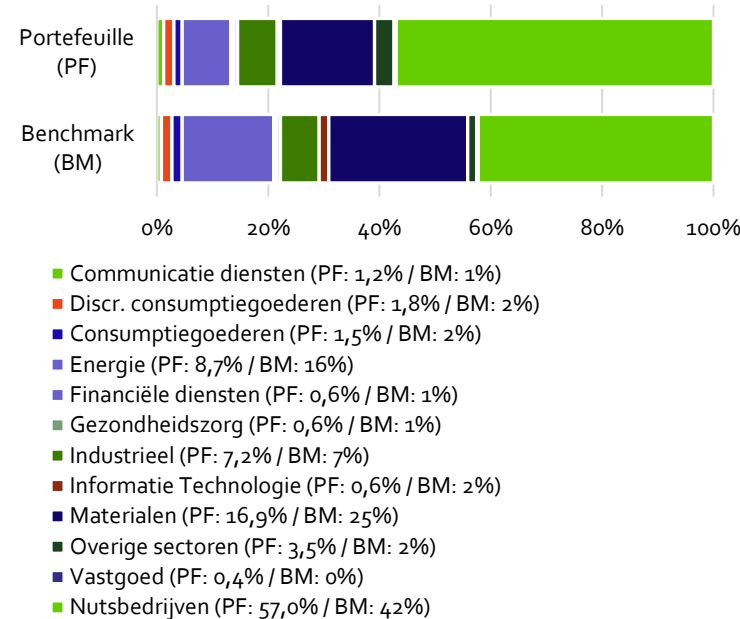
PF Cosun wil voldoen aan het klimaatakkoord van Parijs, dat uitgaat van een stapsgewijze afname van CO₂e. Daarom volgt het Fonds het pad van Climate Transition Benchmark (CTB).

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de relatieve CO₂e voetafdruk van de portefeuille afneemt ten opzichte van het jaar 2019 met een niet-duurzame invulling. Uit de grafiek komt naar voren dat de beursgenoteerde beleggingsportefeuille voldoet aan de doelstelling en nu voorloopt op het reductiepad van de CTB.

CO₂e voetafdruk per sector

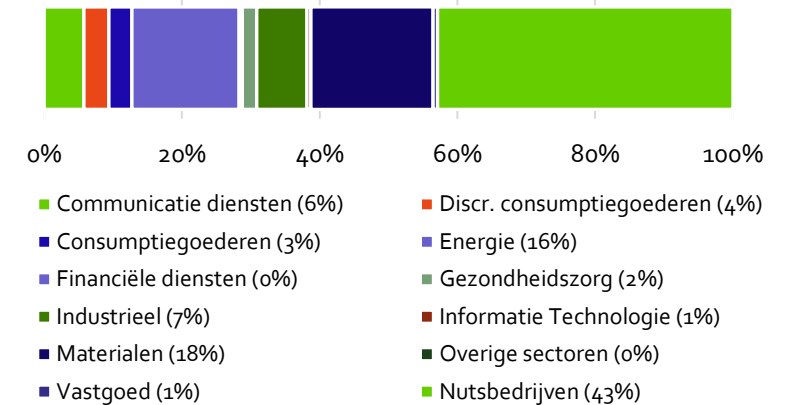
De volgende grafiek laat de verdeling van het belegd vermogen naar sectoren zien op basis van de CO₂e-voetafdruk. De sector Nutsbedrijven heeft verreweg de grootste CO₂e-voetafdruk, gevolgd door de sectoren Materialen en Energie.

Financiële impact door fysieke klimaatrisico's²

Als de wereldwijde klimaatdoelstellingen niet worden behaald, kan het aantal overstromingen, droogtes en stormen toenemen. Het Fonds heeft een inschatting gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen hiervan.

Fysieke klimaatrisico's kunnen voor het Fonds leiden tot een verlies van ongeveer € 3,2 miljoen, wat ongeveer 0,8% is van de beursgenoteerde beleggingen. De volgende figuur laat zien welke sectoren de meeste bijdrage leveren aan dit risico.

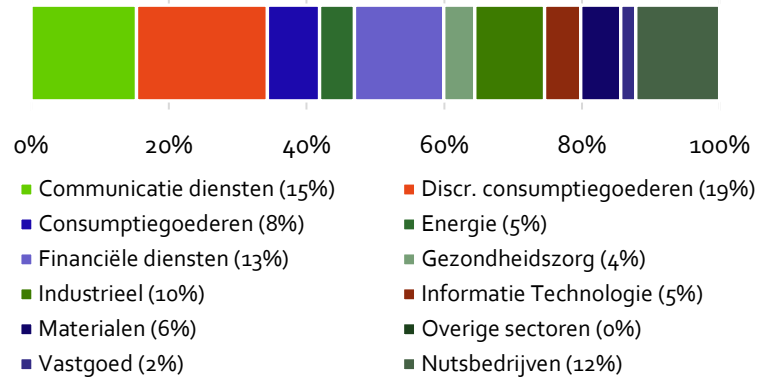

Financiële impact door transitierisico's²: vermijden van klimaat intensieve bedrijven

Naast fysieke klimaatrisico's ontstaan er ook **transitierisico's** door de manier waarop de maatschappij met klimaatrisico's omgaat. Op korte termijn moet de wereld een energietransitie doormaken, wat het risico van zogenoemde **stranded assets** met zich meebrengt.

De financiële impact door transitierisico's binnen de beursgenoteerde portefeuille kan ongeveer € 28,5 miljoen bedragen. Dit is ongeveer 7% is van de beursgenoteerde beleggingen van PF Cosun. De volgende figuur toont de bijdrage per sector aan de totale potentiële negatieve financiële impact van transitierisico's in de portefeuille.

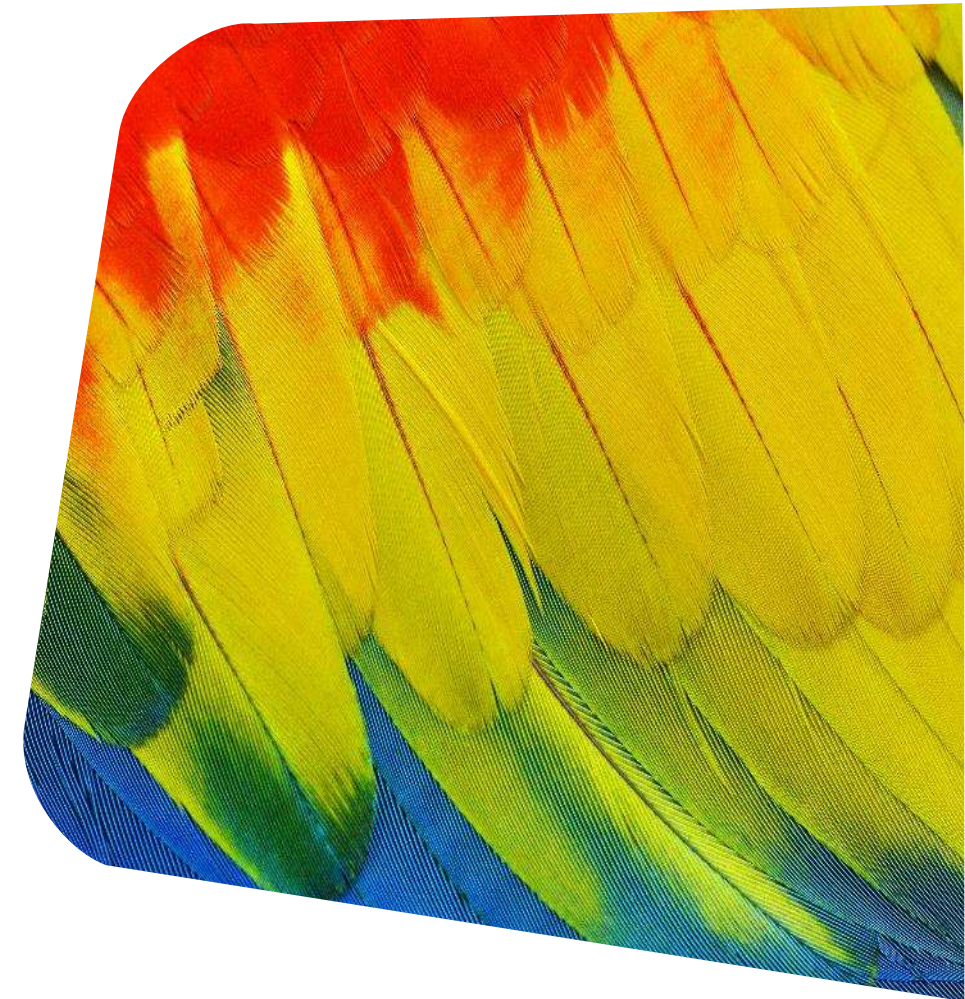
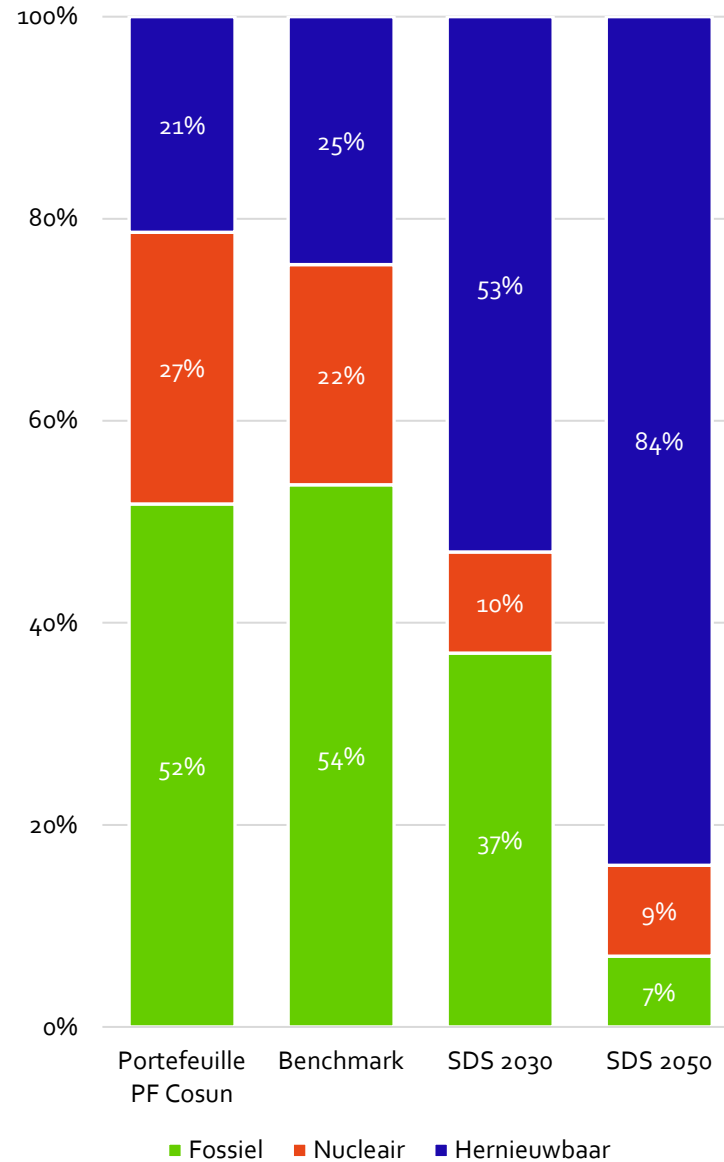
² Het berekenen van fysieke en transitie klimaatrisico's gaat aan de hand van een methodiek opgesteld door ISS Sustainalytics. Bron: ISS, 2023.

Brandstoffen die de meest negatieve invloed hebben op het klimaat, zoals kolen, zouden als eerste een stranded asset kunnen worden. Voor een emissievrije toekomst is het essentieel dat we de huidige energiemix vervangen door hernieuwbare energiebronnen. Nutsbedrijven die nog steeds vertrouwen op fossiele brandstoffen lopen, zonder een vervangingsplan te hebben, het risico op stranded assets.

In de figuur rechts wordt een inschatting weergegeven van de energiebronnen die nu vertegenwoordigd zijn in de portefeuille van het Fonds en in de benchmark (PF Cosun portefeuille zonder rekening te houden met een verduurzaamde invulling), en hoe de portefeuille eruit zou moeten zien in 2030 en 2050 om in lijn te komen met het energietransitie-pad dat beschreven is in het Sustainable Development Scenario (SDS) van het International Energy Agency (IEA).

Uit de figuur blijkt het Fonds iets minder in fossiele energiebronnen is belegd. Om de klimaatdoelstellingen te realiseren zal het aandeel van hernieuwbare energiebronnen de komende jaren verder moeten groeien. PF Cosun spant zich in om met haar beleggingsportefeuille hier een bijdrage aan te leveren.

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

4 | STUREN OP DUURZAAMHEIDS THEMA'S

Sturen op duurzaamheidsthema's

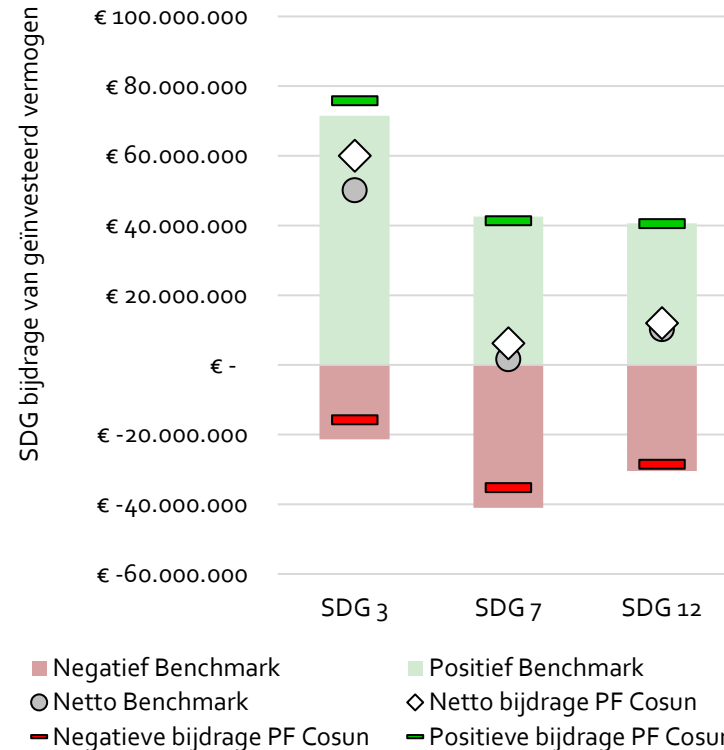
Voor beleggingen op de beurs kijkt het Fonds vooral naar de positieve en negatieve bijdrage van de beleggingen op de SDG's 3 (Goede gezondheid & welzijn), 7 (Betaalbare en schone energie) en 12 (Verantwoorde consumptie en productie). Voor de alternatieve beleggingen zoals hypotheke kijkt het Fonds naar andere indicatoren, passend bij de focus SDG's van het Fonds.

SDG bijdrage van de beursgenoteerde portefeuille

In de beursgenoteerde portefeuille worden alle beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties en infrastructuur beoordeeld op hun SDG-bijdrage. Bij het selecteren van fondsbeheerders kijkt het Fonds ook expliciet of de fondsbeheerders een positieve bijdrage leveren op de SDG's waar het pensioenfonds zich op focust en of dit ook geïntegreerd is in hun beleggingsproces.

De grafiek aan de rechterkant laat zien welke positieve en negatieve bijdrage de beursgenoteerde portefeuille van het Fonds heeft op de focus SDG's in 2023. In het totaal heeft de beursgenoteerde portefeuille een netto bijdrage op de focus SDG's geleverd van €78 miljoen.

Hoewel de beleggingen van PF Cosun netto een positieve bijdrage leveren aan de focus SDG's, benadrukt de hoeveelheid negatieve bijdrage het belang van verdere verduurzaming binnen het Fonds haar portefeuille.

Groene staatsobligaties voor een positieve bijdrage aan het klimaat

Een deel van de beleggingsportefeuille van het Fonds is belegd in obligaties die zijn uitgegeven door de Europese Unie. Het geld dat de EU ophaalt met deze staatsobligaties kan in principe voor alle doeleinden worden gebruikt. Echter, in het geval van een groene obligatie, mag de opbrengst van de obligatie uitsluitend worden gebruikt om specifieke duurzame milieuprojecten te financieren. Op dezelfde wijze zijn er ook sociale en duurzame obligaties.

Het Fonds belegt in dergelijke obligaties. Per eind 2023 was 100% (€40 miljoen) van alle EU-obligaties in de portefeuille een groene, sociale of duurzame obligatie. Onderstaande grafiek toont aan op welke SDG's deze staatsobligaties een positieve bijdrage leveren.

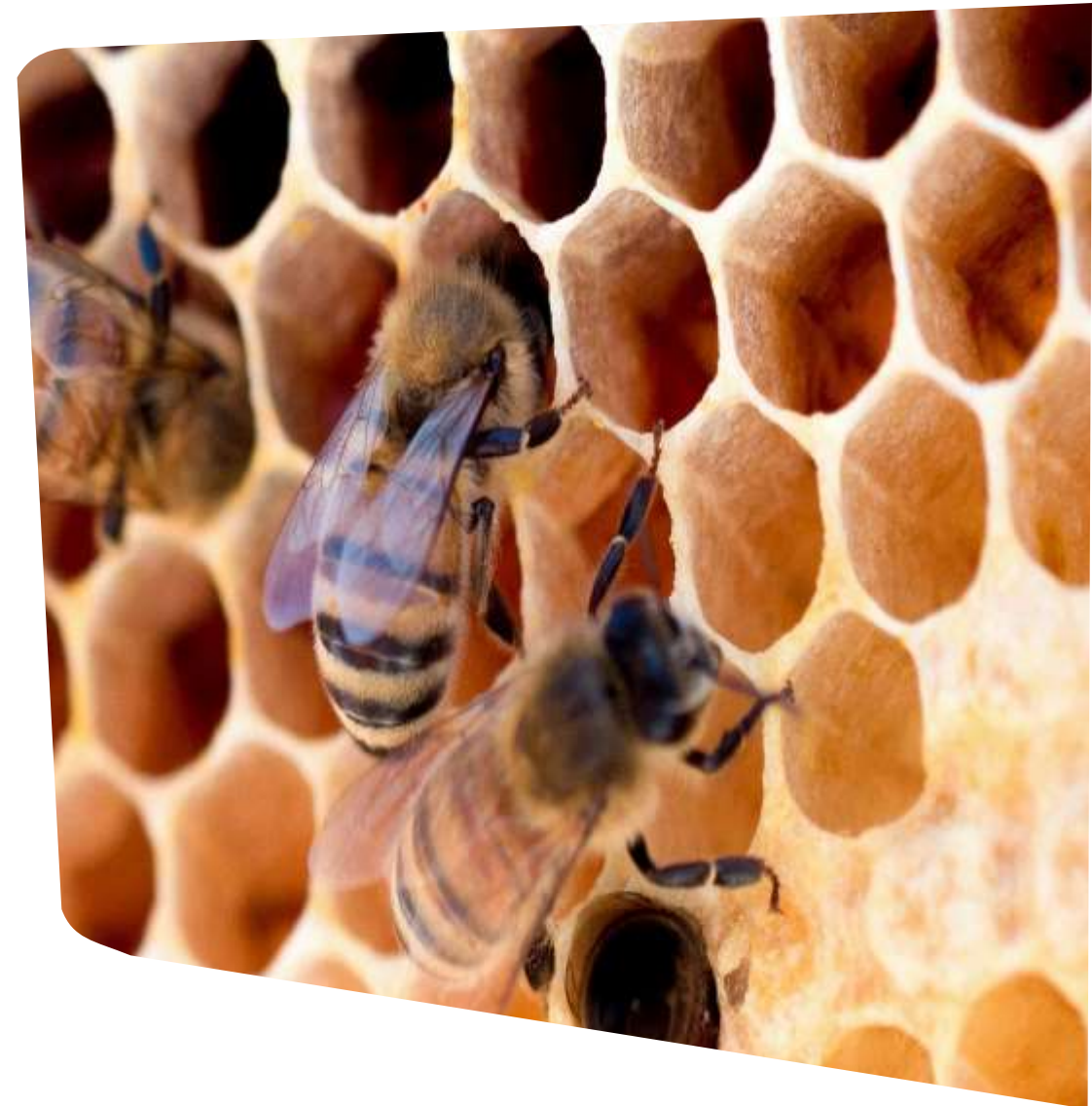
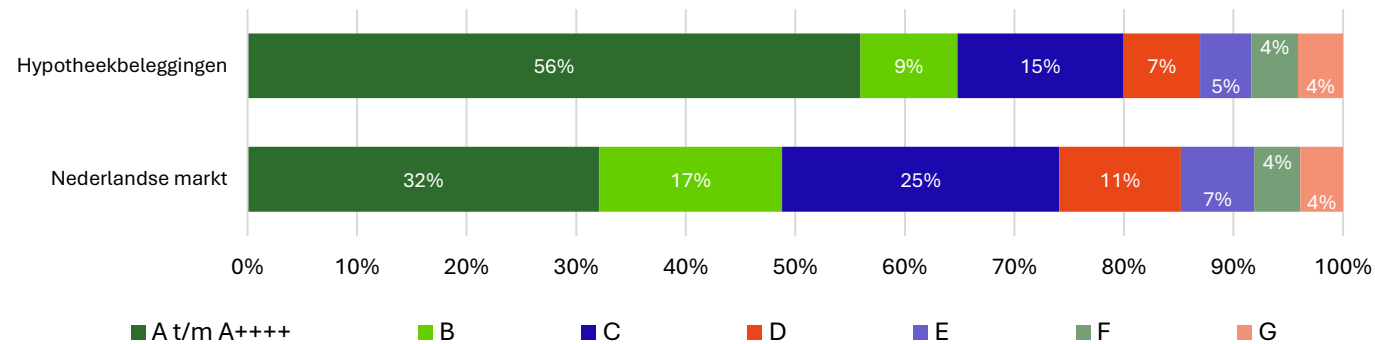

Focus op klimaat binnen hypotheek

Het Fonds belegt ook in Nederlandse hypotheekfondsen. Het Fonds vindt het belangrijk om ook via deze beleggingen een positieve bijdrage te leveren aan het klimaat. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van **duurzaamheidsdepots**. Ook is het wenselijk als hypotheekbeheerders tools aanbieden aan hun klanten om hen te helpen bij het verduurzamen van hun huis, zoals kosten-baten analyses voor duurzame investeringen en hulp bij het vinden van geschikte aannemers en installateurs.

Een belangrijke metriek waarop de duurzaamheid van een hypotheekbeheerder wordt gemeten is het energielabel van de woningen waaraan de hypotheek zijn gekoppeld. Onderstaande grafiek toont de energielabelverhouding van de portefeuille ten opzichte van de brede Nederlandse markt. Hieruit valt te concluderen dat de hypotheekbeleggingen van het Fonds met een energielabel duurzamer zijn vergeleken met de Nederlandse markt. Op dit moment spreekt het Fonds via de fiduciair vermogensbeheerder veel met de externe hypotheekbeheerders over wat zij kunnen doen op het gebied van duurzaamheid. Op dit vlak worden geleidelijk verdere stappen gezet.

Energielabelverhouding portefeuille vs. de Nederlandse markt

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

5 | MVB-INTEGRATIE & ACTIEF EIGENAARSCHAP

MVB-integratie & actief eigenaarschap voor een duurzame basis

Met Best-in-class beleggen de duurzame bedrijven selecteren

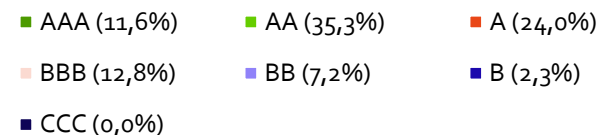
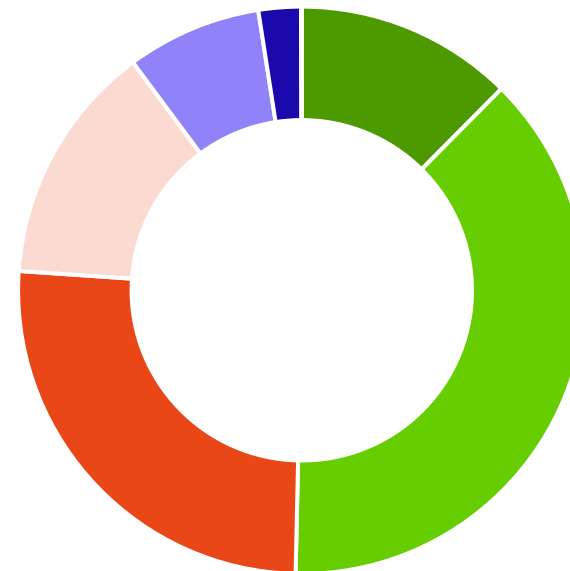
Waar mogelijk hanteert het Fonds een 'best-in-class' aanpak. Hiermee streeft het Fonds alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. **Goed ondernemingsbestuur** is daarvan een belangrijk onderdeel.

23% van de fonds-/mandaatbeheerders waarin het Fonds is belegd hanteert een Best-in-Class beleid. Voor de komende jaren zet het Fonds zich in om dit percentage stap voor stap te verhogen.

De selectie van ondernemingen die goed scoren op MVB-gebied wordt bepaald op basis van 'ESG-ratings'.

De ESG-rating is een belangrijke indicator bij de keuze met welke bedrijven een gesprek wordt gevoerd om te werken aan hun duurzaamheid. Aan de hand van het Best-in-Class beleid worden bedrijven met een rating lager dan "B" uit de portefeuille verwijderd.

De volgende diagram toont dat er van de beleggingen met een ESG-rating nagenoeg (0,03%) geen beleggingen zijn in bedrijven met de laagste rating (CCC) en 2,3% bedrijven met een B-rating.

In gesprek met bedrijven voor een duurzamere wereld

Het Fonds gaat de dialoog aan met bedrijven om aan te geven wat het belangrijk vindt. Het Fonds wil op deze manier bedrijven aansporen om positieve veranderingen te realiseren. Deze gesprekken worden ook wel **engagement** genoemd.

De engagement-activiteiten worden niet uitgevoerd door het Fonds zelf maar uitbesteed aan de extern vermogensbeheerders en de **fiduciare vermogensbeheerder**. Daarnaast zoekt het Fonds samenwerking op met andere partijen. De dialoog wordt op drie verschillende lagen gevoerd:

1. engagement via de fiduciair vermogensbeheerder van het Fonds;
2. engagement via de beheerders van de beleggingsfondsen waarin het Fonds belegt; en
3. engagement door aansluiting via de fiduciair vermogensbeheerder bij engagement-initiatieven (bijv. **Climate Action 100+**).

1. Engagement door de fiduciair vermogensbeheerder

Het **fiduciare vermogensbeheer** van het Fonds is uitbesteed aan Van Lanschot Kempen. Naast algemeen vermogensbeheer ondersteunen zij het Fonds ook in het integreren van duurzaam beleggen, waar engagement deel van uitmaakt.

In 2023 is de fiduciair vermogensbeheerder van PF Cosun in gesprek gegaan met de belegde vermogensbeheerders, en heel gericht met een aantal bedrijven in de beleggingsportefeuille. In samenwerking met andere beleggers zijn zij in het totaal met 131 bedrijven een

dialogo aangegaan. Niet al deze bedrijven zitten nu in de beleggingsportefeuille van het Fonds.

Bijlage II toont een overzicht van de engagements die zijn uitgevoerd door de fiduciair vermogensbeheerder namens het Fonds, per onderwerp (Ecologie, Sociaal, Governance).

Op weg naar een Rechtvaardige Transitie met BMW

BMW Gruppe richt zijn aandacht op de vermindering van de CO₂-uitstoot. De onderneming heeft op dit terrein vorderingen geboekt met de formulering van lange termijndoelen. Maar bij de transitie naar een lagere uitstoot doet BMW er goed aan te kijken naar de maatschappelijke gevolgen van die veranderingen. Begin 2023 heeft Van Lanschot Kempen namens het pensioenfonds BMW dan ook aangesproken op een 'Just Transition'. Dit begrip - een rechtvaardige transitie - betekent dat er wordt gekeken naar (en iets gedaan wordt met) de maatschappelijke gevolgen van de realisatie van klimaatdoelen. Dat gaat onder andere over het effect van de transitie op werknemers en gemeenschappen net als op de arbeidsomstandigheden in de keten. Inmiddels hebben veel ondernemingen een streefdoel voor 'net zero' geformuleerd.

In het kader daarvan krijgen steeds meer ondernemingen, overheden, beleggers en andere organisaties oog voor de mogelijke maatschappelijke gevolgen van de energietransitie. Afgelopen jaar heeft Climate Action 100+ (CA100+) een indicator voor Just Transition geïntroduceerd. Met die indicator wordt in kaart gebracht in hoeverre een onderneming zich inzet en plannen maakt voor zo'n maatschappelijk rechtvaardige overgang en de vorderingen die worden geboekt. Op dit moment voldoet BMW niet aan de Just Transition-criteria van CA100+.

In het engagementtraject wil het Fonds de onderneming dan ook stimuleren om meer informatie te verschaffen over hun inzet voor een rechtvaardige transitie.

Bron: Beleggingsfonds Northern Trust uitgevoerd door Van Lanschot Kempen, 2023

2. Engagement door beleggingsfondsen en -mandaten

De fiduciaire vermogensbeheerder heeft namens het Fonds gesprekken gevoerd met de externe vermogensbeheerders die het pensioenvermogen beheren. Doel van de gesprekken was om te beoordelen of het ESG-beleid dat zij voeren in lijn is met het ESG-beleid van het Fonds.

Circa 61% van de externe vermogensbeheerders in de portefeuille (excl. niet-genoteerde alternatieve beleggingen) van het Fonds voert engagement uit op de bedrijven waarin wordt belegd.

3. Gezamenlijk het gesprek aangaan met ondernemingen

Het Fonds is via de fiduciair vermogensbeheerder aangesloten bij Climate Action 100+. Via dit samenwerkingsverband gaat een grote groep vermogensbeheerders en eigenaren, waaronder pensioenfondsen, de dialoog aan met bedrijven in CO₂-intensieve sectoren. Het gaat om 166 bedrijven die verantwoordelijk zijn voor 80% van de wereldwijde industriële emissie.

Het doel is om de opwarming van de aarde te beheersen en de transitie te maken naar een klimaatneutrale economie. Het Climate Action 100+ wil het bestuurlijk raamwerk van bedrijven verbeteren, en de manier waarop zij over klimaat(plannen) rapporteren.

Het Fonds is via de fiduciair vermogensbeheerder ook aangesloten bij Nature Action 100. Dit is een wereldwijd engagementinitiatief dat zich richt op het stimuleren van ambitie en actie bij bedrijven om natuur- en biodiversiteitsverlies om te keren. Investeerdere die deelnemen aan het initiatief gaan in gesprek met bedrijven in sectoren die als hierbij belangrijk worden beschouwd.

Zorgen over veiligheidsnormen – in gesprek met Vinci

Het Fonds vindt de veiligheid van medewerkers van groot belang.

In 2022 ontvingen de leidinggevenden van Vinci, een Frans bouwbedrijf, een groot gedeelte van de variabele beloning die gekoppeld was aan sociale doelen, hoewel er sprake was van vier sterfgevallen op de werkvloer. Vanwege een gebrek aan transparantie is het niet uitgesloten dat het aantal werkelijke sterfgevallen hoger is.

De uitbetaling van de variabele beloning, ondanks de bevestigde sterfgevallen, zorgt voor aanzienlijke zorgen voor de toekomst. Van Lanschot Kempen is daarom namens het Fonds de dialoog gestart met Vinci. Het Fonds streeft ernaar dat Vinci een nul-norm voor sterfgevallen op de werkvloer invoert als onderdeel van de variabele beloning.

Bron: Beleggingsfonds M&G, engagement uitgevoerd door Van Lanschot Kempen, 2023

Een Duurzame Toekomst in de Chemische Industrie

Met LyondellBasell, een Nederlands chemisch bedrijf, worden al sinds 2017 actief gesprekken gevoerd om de impact van de bedrijfsactiviteiten op het milieu te verminderen.

Deze inspanningen hebben geleid tot positieve resultaten, zoals het publiceren van het eerste TCFD (*Task Force on Climate-related Financial Disclosures*)-rapport in 2019, het openbaar maken van de scope 3-emissies in 2021 en het vaststellen van een concrete doelstelling met betrekking tot de scope 3-emissies tegen het einde van 2022.

In 2023 zijn verdere gesprekken gevoerd om duurzaamheidsrisico's binnen het bedrijf aan te pakken, waarbij analyses zijn uitgevoerd om klimaatrisico's en fysieke transitierisico's nauwkeurig te identificeren. Hoewel de aanpak nog in ontwikkeling is, is LyondellBasell vastbesloten om de potentiële financiële impact van deze risico's verder te kwantificeren.

Bron: Beleggingsfonds Northern Trust, 2023

Invloed uitoefenen door te stemmen

Het Fonds wil ondernemingen aanzetten tot een duurzamer beleid door middel van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Hoog op de agenda staan belangrijke onderwerpen zoals een rechtvaardig beloningsbeleid, het bevorderen van goede arbeidsomstandigheden en het respecteren van mensenrechten.

Het Fonds stemde via de extern vermogensbeheerders in 12 procent van de stemmingen tegen de voorstellen van het management. Dat kon verschillende redenen hebben. Deze stemmingen betreffen vaak zaken als overnamebeschermingen, reorganisaties, vergoedingen van het management en aandelenuitgiften maar kunnen ook over MVB-onderwerpen gaan. Het Fonds heeft bijvoorbeeld tegen het bestuur van Alphabet gestemd (zie het voorbeeld rechts).

Het Fonds stemde relatief vaak tegen voorstellen van andere aandeelhouders, vooral als deze voorstellen een negatieve impact zouden hebben op de duurzaamheidsthema's van het Fonds.

De tabel in bijlage III toont een gedetailleerd overzicht van het stemgedrag per beleggingsfonds.

Stemmen tegen het management van Alphabet voor meer transparantie over hun lobbyactiviteiten en klimaatdoelen

Alphabet, het moederbedrijf van Google, is een multinational die wereldwijd bekend staat om zijn technologie- en internetgerelateerde diensten. In 2023 vond er een belangrijke stemming plaats over het publiceren van een rapport over een raamwerk waarmee het bedrijf zijn lobbyactiviteiten afstemt op klimaatdoelen. Hoewel het management tegenstemde, heeft het Fonds als aandeelhouder vóór gestemd.

Een dergelijk rapport zorgt voor een betere transparantie van het bedrijf om afwijkingen tussen Alphabet's klimaatdoelen en hun lobbyactiviteiten aan te kunnen pakken. Daarnaast kan het Alphabet met dit rapport ook aangeven hoe het bedrijf eventuele geïdentificeerde risico's beheerst. Door het publiceren van een dergelijk rapport laat Alphabet zien dat het zich inzet voor transparantie en verantwoordingsplicht, wat het vertrouwen van het Fonds als aandeelhouder vergroot. Daarnaast geeft het ook een goed inzicht in de manier waarop het bedrijf omgaat met lobbyactiviteiten en de impact daarvan op de klimaatdoelen.

Bron: Beleggingsfonds Northern Trust, 2023

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | **Screening & uitsluitingen**

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

6 | SCREENING & UITSLUITINGEN

Screening & uitsluitingen om nadelige effecten van beleggen te voorkomen

Wettelijke uitsluitingen van landen en/of bedrijven

Het Fonds wil niet beleggen in bedrijven of landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de Europese Unie (EU Sanctielijst) of de Verenigde Naties (VN Veiligheidsraad Sanctielijst) is afgegeven.

Ook wil het Fonds niet beleggen in ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie of verkoop van **controversiële wapens**. Alleen als er binnen beleggingsfondsen voor een heel klein deel belegd wordt in deze wapens is dit wettelijk gezien geoorloofd. Het Fonds heeft geen beleggingen in ondernemingen die in verband worden gebracht met controversiële wapens.

Uitsluiten van landen vanuit MVB-overtuigingen

Hoewel sommige landen niet op een sanctielijst staan en het mogelijk is om erin te beleggen, kan het Fonds er toch voor kiezen om dit vanuit duurzaamheidsredenen niet te doen.

Het Fonds heeft een **landenbeleid** opgesteld om te bepalen waarin wel en niet kan worden belegd. Dit beleid houdt rekening met ESG-factoren die bepalen of een land als belegbaar wordt beschouwd. Als een land door het landenbeleid als niet-belegbaar wordt geclassificeerd, wenst het Fonds hier niet in te beleggen. Dit betekent dat het Fonds binnen die landen niet belegt in staatsobligaties of staatsgerelateerde bedrijven. Bedrijven die niet staatsgerelateerd zijn

kunnen echter nog steeds worden opgenomen in de beleggingsportefeuille.

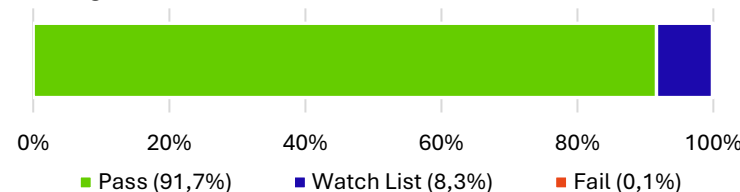
Het landenbeleid zorgt ervoor dat er naast de 22 landen die worden uitgesloten vanuit wettelijke uitsluitingen, er nog 47 landen zijn die additioneel worden uitgesloten vanwege duurzaamheidsredenen.

Screenen van bedrijven die maatschappelijke normen ernstig overschrijden

Het Fonds wil niet beleggen in bedrijven die ernstige negatieve impact veroorzaken op de maatschappij. Om dergelijke bedrijven te identificeren gebruikt het Fonds de UN Global Compact Principles (**UNGCP**) als maatstaf.

Ondernemingen die negatief scoren op de UNGCP moeten doorgaans kosten maken om schade te herstellen, onder andere door juridische claims. Het overschrijden van deze normen heeft naast maatschappelijke en reputationele gevolgen dus vaak ook financiële gevolgen.

In onderstaande figuur is te zien dat per eind 2023 voor minder dan 0,1% van de totale portefeuille is belegd in ondernemingen met schendingen van de UNGCP.

Als een bedrijf waar het Fonds al in is belegd niet langer voldoet aan de UNGCP dan kan eerst worden gekozen voor engagement met het bedrijf. Bij een onsuccesvolle engagement komen deze bedrijven in aanmerking voor uitsluiting.

Uitsluiten van bedrijven om negatieve effecten te voorkomen

Het Fonds heeft als doel om de negatieve impact van haar beleggingen op het milieu en de maatschappij te vermijden en het risico op waardevermindering te voorkomen. Daarom is er een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste (potentiële) negatieve effecten met betrekking tot klimaat, verantwoorde consumptie & productie en gezondheid & welzijn. Een voorbeeld van zo'n negatief effect is tabaksconsumptie.

Roken brengt ernstige schade toe aan de gezondheid en daarom heeft het Fonds besloten niet te willen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabak gerelateerde producten. Het Fonds heeft geen beleggingen in ondernemingen die inkomsten halen uit tabak.

De uiteindelijke lijst met landen en bedrijven waar het Fonds niet in wenst te beleggen, oftewel de **uitsluitingslijst**, is gepubliceerd op de **website** van het Fonds.

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

7 | DEFINITIELIJST

Definitielijst

Actief eigenaarschap

Actief eigenaarschap verwijst naar de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van een investeerder bij het beheren en beïnvloeden van de (ESG-) prestaties van een bedrijf waarin hij of zij heeft geïnvesteerd. Het houdt in dat de investeerder niet alleen passief toekijkt, maar actief deelneemt aan de besluitvorming en de strategie van het bedrijf.

Akkoord van Parijs

Een in december 2015 ondertekende internationale overeenkomst met als doel klimaatverandering tegen te gaan en de investering in een duurzame koolstofarme toekomst te versnellen. De centrale doelstelling is om de wereldwijde stijging van de temperatuur ruim onder 2 graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële niveau te houden en om een inspanning te leveren die temperatuurstijging te beperken tot niet meer dan 1,5 graden.

Beleggingscyclus

Het proces waarbij het Fonds zijn beleggingsstrategie bepaalt en uitvoert om rendement te genereren en aan toekomstige pensioenverplichtingen te voldoen. Dit omvat verschillende fasen, waaronder het vaststellen van doelstellingen, het selecteren van beleggingen, het monitoren van de prestaties en het periodiek herzien van de strategie.

Best-in-class

Best-in-class beleggen is een aanpak waarbij wordt gestreefd naar het selecteren van de best presterende bedrijven binnen een bepaalde sector of industrie. Bij MVB is het doel om te investeren in bedrijven die goed scoren op het gebied van duurzaamheid, maatschappelijke

impact en een goed ondernemingsbestuur. De selectie van ondernemingen die goed scoren op MVB-gebied wordt bepaald op basis van 'ESG-ratings'.

Class actions

Collectieve rechtszaken of massaschadeclaims die kunnen worden aangespannen als er duidelijke aanwijzingen zijn van (non-) financiële schade door wanbestuur.

Climate Action 100+

Climate Action 100+ is een wereldwijde coalitie van meer dan 500 institutionele beleggers die druk uitoefent op grote vervuilende bedrijven om ambitieuze klimaatdoelstellingen te stellen en actie te ondernemen om klimaatverandering tegen te gaan.

Climate Transition Benchmark

De Climate Transition Benchmark (CTB) is een maatstaf die kan worden gebruikt om de prestaties van beleggingsportefeuilles te beoordelen op hun naleving van de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.

De CTB hanteert een methodologie die is gebaseerd op de emissiereductiedoelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Het startpunt van het CTB-emissiereductietraject wordt bepaald aan de hand van de assetallocatie van de beursgenoteerde beleggingsportefeuille per ultimo 2019. In het eerste jaar (2020) kenmerkt de Paris Aligned Benchmark (PAB) zich door een reductie van 30%. Vervolgens kent het traject een verdere emissiereductie van 7% per jaar tot en met het jaar 2050.

CO₂e

Een eenheid voor de impact van een broeikasgas, aangegeven als de hoeveelheid CO₂ met een equivalent effect op de opwarming van de aarde. De hoeveelheid CO₂ wordt gewoonlijk uitgedrukt in ton. Een ton is equivalent aan 1000 kg.

CO₂-intensiteit

Dit is een maatstaf die aangeeft hoeveel CO₂-uitstoot er plaatsvindt per eenheid van productie, activiteit of economische waarde. Het wordt vaak gebruikt om de milieuprestaties van bedrijven of sectoren te meten en te vergelijken. Een hoge CO₂-intensiteit geeft aan dat er veel CO₂-uitstoot is in verhouding tot de hoeveelheid geproduceerde goederen of diensten, terwijl een lage CO₂-intensiteit betekent dat er relatief weinig CO₂-uitstoot plaatsvindt.

Controversiële wapens

Wapens met een onevenredig groot en nietsontziend effect op burgers, soms nog jaren nadat er aan een conflict een einde is gekomen, worden doorgaans aangemerkt als controversieel. In de meeste gevallen zijn dit antipersoonsmijnen, kernwapens, clusterwapens, biologische en chemische wapens, verarmd uranium en munitie van witte fosfor. De meeste wapens die als controversieel worden gezien vallen onder internationale verdragen zoals het verdrag inzake clustermunitie en het verdrag inzake het verbod op antipersoonsmijnen.

De Nederlandsche Bank

DNB is de centrale bank van Nederland en bewaakt de financiële stabiliteit. Vanuit het MVB-perspectief stimuleert DNB duurzaam

beleggen en moedigt het financiële instellingen aan om duurzaamheid te integreren in hun beleid.

Duurzaamheidsdepot

Een duurzaamheidsdepot bij hypotheekleningen is een regeling waarmee consumenten extra geld kunnen lenen om hun woning duurzamer te maken. Met maximaal € 25.000 of 6% van de woningwaarde kunnen ze bijvoorbeeld isolatie, dubbel glas, HR-ketels, warmtepompen en zonnepanelen installeren. Het doel is om energieverbruik te verminderen en bij te dragen aan het klimaat.

Duurzame benchmarks

Duurzame benchmarks zijn indices die de prestaties van duurzame beleggingen meten. Ze bestaan uit financiële instrumenten van bedrijven die voldoen aan duurzaamheidscriteria. Beleggers gebruiken ze om duurzaamheid in hun beleggingen te integreren en te vergelijken met traditionele indices.

Duurzame obligaties

Duurzame obligaties (ook bekend als sustainable bonds) omvatten t.o.v. [groene obligaties](#) een bredere scala aan duurzaamheidsdoelen. Naast milieuaspecten kunnen de opbrengsten van duurzame obligaties ook worden gebruikt voor sociale projecten, zoals het bevorderen van sociale inclusie, het verbeteren van de toegang tot onderwijs en gezondheidszorg en het bevorderen van gendergelijkheid.

Engagement

Het streven om het gedrag van een onderneming te beïnvloeden waarin een fonds belegt met als doel de werkwijzen op het gebied van milieu, maatschappij en/of bestuur (ESG) te verbeteren. Zo kan er met de raad van bestuur een gesprek worden aangegaan over het verbeteren van de arbeidsomstandigheden bij de bewuste onderneming.

ESG

ESG is de Engelse afkorting voor factoren op het gebied van milieu, maatschappij en bestuur (environmental, social & governance). Aan de hand van die drie centrale factoren wordt doorgaans de duurzaamheid van de activiteiten van een onderneming of van een belegging beoordeeld.

ESG-beleid

In dit document staat beschreven hoe om wordt gegaan met maatschappelijk verantwoord beleggen. Het beleidsdocument is te vinden in de volgende link: [ESG-beleid](#).

ESG-ratings

De ESG-rating is een systematiek waarbij een dataleverancier (in dit geval MSCI ESG Research) bedrijven beoordeelt op hun ESG-beleid en uitvoering daarvan. Deze beoordeling levert een score ('rating') op. De score AAA is de hoogst mogelijke rating, CCC de laagst mogelijke rating.

Fiduciair vermogensbeheerder

Het fiduciair vermogensbeheer van het Fonds is uitbesteed aan Van Lanschot Kempen. Zij adviseren en integreren alle aspecten van vermogensbeheer zoals het adviseren over de beleggingsstrategie, samenstellen van de ideale beleggingsmix en uitvoeren van portefeuillemanagement.

Goed ondernemingsbestuur

Ook wel bekend als corporate governance, verwijst naar het geheel van regels, processen en structuren die worden gebruikt om een bedrijf effectief en verantwoord te leiden en te beheren. In de context van ESG verwijst het naar de manier waarop een bedrijf zijn bestuurlijke processen en structuren inzet om op een ethische, verantwoorde en duurzame manier te opereren. Dit omvat onder andere het waarborgen van transparantie en integriteit in

besluitvorming, het beschermen van de belangen van alle belanghebbenden, het stimuleren van diversiteit en inclusie binnen de organisatie, en het aannemen van effectieve mechanismen om risico's te beheren en naleving van regelgeving te waarborgen.

Groene obligaties

Een groene obligatie is een financieel instrument dat wordt uitgegeven door bedrijven, overheden of andere organisaties om specifiek te worden gebruikt voor groene projecten.

De opbrengsten van een groene obligatie worden gebruikt om specifieke groene projecten te financieren, zoals hernieuwbare energieprojecten, energie-efficiëntie-initiatieven, waterbeheer en klimaatadaptatieprojecten. Door te investeren in groene obligaties kunnen investeerders bijdragen aan een duurzamere toekomst.

IEA

Het Internationaal Energieagentschap (IEA) is een autonome organisatie die energiezekerheid bevordert en economische groei ondersteunt, terwijl het milieu- en klimaatdoelstellingen nastreeft door middel van gegevensanalyse, beleidsaanbevelingen en internationale samenwerking.

Landenbeleid

Het Fonds heeft een landenbeleid opgesteld om de betrokkenheid bij negatieve impact op ESG-factoren te beheersen. Dit beleid richt zich op het identificeren van dergelijke impact in landen door overheden en omvat de implementatie en monitoring ervan. Het landenbeleid is een aanvulling op de sanctielijst, die bestaat uit financiële instrumenten uitgegeven door landen waarvoor de EU of de VN een wettelijk besluit tot handelsembargo heeft afgegeven.

MVB

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. In dit document worden MVB, duurzaamheid en ESG afwisselend gebruikt, maar ze hebben dezelfde betekenis.

MVB-integratie

Onder de integratie van MVB wordt in het algemeen verstaan het meewegen van (risico)factoren op het gebied van milieu, maatschappij en bestuur in financiële analyses en de besluitvorming, naast de financiële risicofactoren, met als doel de reële waarde van een bepaalde belegging te beoordelen en de beleggingsresultaten te versterken. Het bewaken van en rapporteren over dergelijke risico's in een portefeuille kan eveneens tot die integratie behoren.

MVB KPI's

Dit zijn doelstelling zijn korte- (1-3 jaar), middellange- (3-5 jaar) en lange- (5-10) termijn doelen (Key Performance Indicators, KPI's) die aansluiten bij het ESG-beleid van het Fonds. Aan de hand van deze MVB KPI's wordt de progressie om de MVB-doelstellingen te behalen gemeten zodat indien nodig hierop kan worden bijgestuurd.

Net zero

Net zero is de benaming van een situatie waarin de uitstoot van wereldwijde broeikasgassen door menselijke activiteit in evenwicht is met de hoeveelheid die wordt verwijderd uit de atmosfeer. In zo'n emissieneutrale situatie is er nog altijd sprake van de uitstoot van CO₂, maar wordt er een gelijke hoeveelheid koolstof uit de atmosfeer gehaald als erin wordt gepompt. Het resultaat: nul toename van de netto-uitstoot. Dat kan worden gerealiseerd door enerzijds de emissies te verlagen en anderzijds emissies te compenseren door activiteiten als herbebossing of de opvang van CO₂.

Paris Aligned Benchmark

De Paris Aligned Benchmark (PAB) is een maatstaf die kan worden gebruikt om de prestaties van beleggingsportefeuilles te beoordelen op hun naleving van de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.

De PAB hanteert een methodologie die is gebaseerd op de emissiereductiedoelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs. Het startpunt van het PAB-emissiereductietraject wordt bepaald aan de hand van de assetallocatie van de beursgenoteerde beleggingsportefeuille per ultimo 2019. In het eerste jaar (2020) kenmerkt de PAB zich met een reductie van 50%. Vervolgens kent het traject een verdere emissiereductie van 7% per jaar tot en met het jaar 2050.

Platform Living Wage Financials

Platform Living Wage Financials is een samenwerkingsverband van financiële instellingen en stakeholders die streven naar een leefbaar loon in wereldwijde toeleveringsketens. Ze bevorderen transparantie en verantwoordelijkheid in de financiële sector om ervoor te zorgen dat werknemers een eerlijk loon ontvangen.

Risicobeheercyclus

De risicobeheercyclus omvat het identificeren van risico's, het bepalen van de risicobereidheid, het beoordelen van risico's, het nemen van risicomitigerende maatregelen en het monitoren en evalueren van risico's. Het Fonds identificeert daarmee ook duurzaamheidsrisico's door middel van kwantitatieve en kwalitatieve benaderingen, zoals portefeuille-screenings, scenario-analyses en dialogen met specialisten. Risicobereidheid wordt vastgesteld voor elk materieel duurzaamheidsrisico en het Fonds neemt maatregelen om de blootstelling aan risico's te verlagen en te beheren. Monitoring vindt plaats aan de hand van risico-indicatoren en rapportages, en

periodieke evaluaties zorgen ervoor dat de risicomanagementcyclus up-to-date blijft.

SDS

Sustainable Development Scenario is een concept dat wordt gebruikt door internationale organisaties zoals het Internationaal Energieagentschap (IEA) om een duurzame toekomst op het gebied van energie en milieu te schetsen. Het is een scenario dat streeft naar het behalen van de doelstellingen van duurzame ontwikkeling, zoals vastgesteld door de Verenigde Naties.

In de SDS wordt rekening gehouden met verschillende aspecten, zoals het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, het bevorderen van energie-efficiëntie, het vergroten van het aandeel van hernieuwbare energiebronnen en het verbeteren van de toegang tot schone en betaalbare energie. Het doel is om een evenwicht te vinden tussen economische groei, sociale vooruitgang en milieubescherming.

SDG's

SDG's, oftewel Sustainable Development Goals, zijn 17 doelen die zijn opgesteld door de Verenigde Naties om wereldwijde uitdagingen aan te pakken. Deze doelen streven naar een duurzame toekomst voor iedereen, waarbij thema's zoals armoedebestrijding, gendergelijkheid, klimaatactie en goede gezondheid en welzijn centraal staan. Ze dienen als richtlijnen en stimuleren landen, organisaties en individuen om actie te ondernemen en bij te dragen aan een betere wereld voor huidige en toekomstige generaties.

SDG-maatwerkindices

Dit zijn duurzaamheidsindices specifiek gericht op SDG's. Een bijdrage aan SDG's is een van de duurzaamheidscriteria die is meegenomen in de opbouw van deze **duurzame benchmark**.

SDG-bijdrage

De SDG-bijdrage score geeft aan hoeveel positieve én/of negatieve invloed de activiteiten van een bedrijf hebben op specifieke SDG's. De score houdt ook rekening met hoe ondernemingen de negatieve effecten beperken en hoe zij gebruik maken van bestaande en nieuwe mogelijkheden om positief bij te dragen aan de SDG's.

Voor elk van de 17 SDG's wordt de impact van een bedrijf bepaald aan de hand van drie pijlers:

- de producten en diensten van het bedrijf;
- de bedrijfsvoering van het bedrijf;
- de betrokkenheid bij en de snelheid van reageren op controverses.

Op basis van deze drie pijlers wordt per bedrijf een score tussen -10 (sterk negatieve SDG bijdrage) tot +10 (sterk positieve SDG bijdrage) berekend.

Indien een bedrijf een +10 score heeft dan wordt 100% van de beleggingswaarde gerekend als positieve bijdrage op desbetreffende SDG. Indien de score -4 is dan wordt 40% van de beleggingswaarde gerekend als negatieve bijdrage op de desbetreffende SDG.

SFDR

De verordening met betrekking tot informatieverschaffing over duurzaamheid wordt in de wandelgangen meestal aangeduid via de Engelse afkorting SFDR (voor Sustainable Finance Disclosure Regulation). Met deze verordening wil de Europese Unie (EU) duurzaamheid in de financiële sector stimuleren. Van financiële marktdeelnemers, zoals vermogensbeheerders, beleggingsorganisaties, pensioenfondsen en verzekeraars, wordt verwacht dat ze informatie verschaffen over de gehanteerde duurzaamheidspraktijken en de ESG-factoren die bij het besluitvormingsproces voor beleggen in overweging zijn genomen.

Het doel van de SFDR is om transparantie te verschaffen aan beleggers, onder andere door een classificatie in te voeren die van toepassing is op alle beleggingsproducten die binnen de EU worden verkocht, namelijk artikel 6-, 8- en 9-fondsen.

Sociale obligaties

Obligaties die worden uitgegeven om financiering te verschaffen voor projecten met een sociaal doel. Deze obligaties worden uitgegeven door overheidsinstellingen, ontwikkelingsbanken, non-profitorganisaties en bedrijven die zich inzetten voor maatschappelijke doelen.

Stranded Assets

Stranded assets zijn bezittingen die hun waarde verliezen of niet meer winstgevend zijn vanwege veranderingen in de markt of regelgeving. Bijvoorbeeld, als we overstappen naar duurzame energiebronnen, kunnen fossiele brandstoffen of infrastructuur overbodig worden. Dit kan leiden tot financiële verliezen voor bedrijven en investeerders, omdat deze bezittingen niet meer nuttig of rendabel zijn.

Transitierisico

Verwijst naar de potentiële financiële en operationele risico's die bedrijven kunnen lopen tijdens de overgang naar een duurzamere economie. Dit risico ontstaat doordat er veranderingen kunnen optreden in wet- en regelgeving, marktvraag en technologie die invloed hebben op bedrijven die afhankelijk zijn van niet-duurzame praktijken. Bedrijven die niet tijdig kunnen aanpassen aan deze veranderingen kunnen financiële verliezen, reputatieschade en marktaandeelverlies ervaren. Daarom is het belangrijk voor bedrijven om transitierisico's te identificeren en proactieve maatregelen te nemen om zich aan te passen aan een duurzame economie.

Uitsluitingslijst

De uitsluitingslijst is een lijst van bedrijven, landen of overheden waarin het Fonds ervoor kiest om er niet in te investeren vanwege ethische, sociale of milieuoverwegingen.

UNGCP

UNGCP staat voor United Nations Global Compact Principles, wat in het Nederlands het "Global Compact van de Verenigde Naties" betekent. Het is een initiatief van de Verenigde Naties dat tot doel heeft om bedrijven aan te moedigen en te ondersteunen bij het implementeren van universeel geaccepteerde duurzaamheidsprincipes en het bevorderen van verantwoord en ethisch ondernemerschap. Er wordt getoetst of een bedrijf betrokken is geweest bij een UNCP schending. Dit leidt tot een Pass, Fail of Watch List score. Een *Fail* betekent dat het bedrijf betrokken is bij controversiële zaken die op grote schaal schade veroorzaken. Een *Watch List* score wordt toegekend als het bedrijf betrokken is bij een controversiële zaak die (nog) niet direct als een schending van de Global Compact beoordeeld kan worden, bijvoorbeeld omdat een zaak nog onderwerp is van een gerechtelijke procedure.

1 | Kernpunten & vooruitblik

2 | MVB overtuigingen & aanpak

3 | Sturen op broeikasgasreductie

4 | Sturen op duurzaamheidsthema's

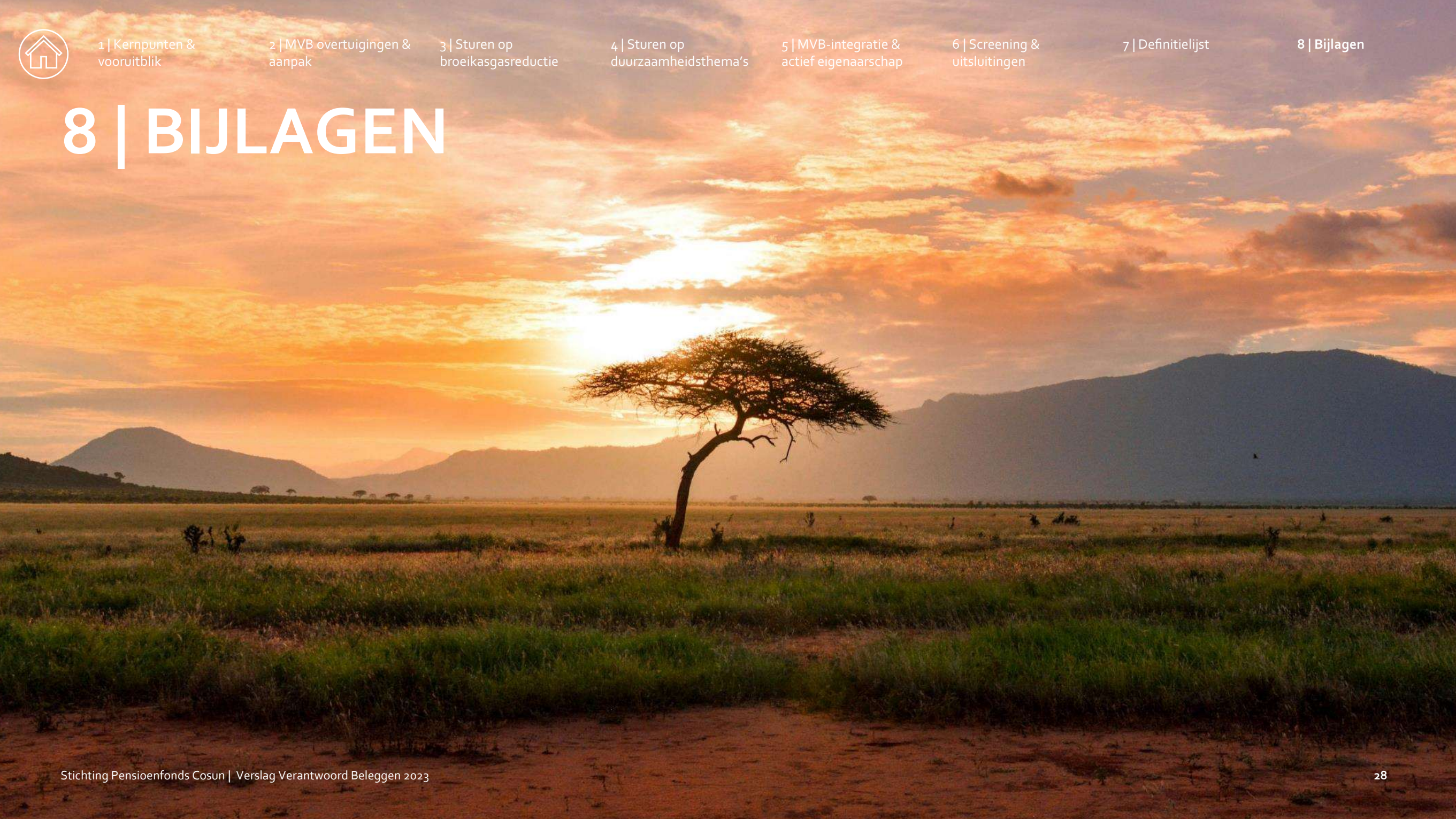
5 | MVB-integratie & actief eigenaarschap

6 | Screening & uitsluitingen

7 | Definitielijst

8 | Bijlagen

8 | BIJLAGEN

Bijlagen

Bijlage I: Overzicht dialoog vermogensbeheerders

Vermogens beheerders	Beleggings-categorie	Onderschrijven van UNGP en OESO-richtlijnen	MVB-due diligence ³	Stemmen en dialoog	Bieden van herstel en verhaal	Actie bij onvoldoende voortgang van de dialoog
<i>GSAM</i>	Nederlandse hypotheek	Ja	Ja	Dialoog met hypotheeknemers	Ja	N.v.t.
<i>Aegon</i>	Nederlandse hypotheek	Ja	Ja	Dialoog met hypotheeknemers	Ja	N.v.t.
<i>BlackRock</i>	Liquiditeiten, LDI, Staatsobligaties opkomende landen	Ja	Ja	-	-	-
<i>VLK</i>	Bedrijfsobligaties	Ja	Ja	Dialoog	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
<i>First Sentier</i>	Infrastructuur	Ja	Ja	Allebei	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
<i>M&G</i>	Bedrijfsobligaties	Ja	Ja	Dialoog	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
<i>Northern Trust</i>	Aandelen	Ja	Ja	Allebei	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
<i>PGIM</i>	Hoogrentende bedrijfsobligaties	Ja	Ja	Dialoog	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
<i>State Street</i>	Staatsobligaties opkomende landen	Ja	Ja	-	-	-

³ Bron: Van Lanschot Kempen, 2023. *In een due-diligenceonderzoek onderzoekt een beheerder de maatschappelijke aspecten van een beleggingsbeslissing, met speciale aandacht voor negatieve impacts.

Bijlage II: Engagements door fiduciair

Het totale aantal engagements bedroeg 153.⁴ Van dat totaal waren er 110 gericht op verandering; deze dialoog werd gevoerd door VLK's portefeuillebeheerders en specialisten duurzaamheid en impactbeleggen. In de meeste gevallen betrof het milieukwesties (62) en bestuurskwesties (39).

Bij 87 ondernemingen was de engagement gericht op bewustwording van algemene duurzaamheidskwesties. Meestal betrof dit bestuurskwesties, waarbij het vaak ging over agendapunten voor de algemene vergadering van aandeelhouders.

Engagements door de fiduciair 2023

Bedrijven	Engagements		
	Bewustwording	Verandering	Totaal
Aantal bedrijven	41	103	131
Aantal engagements	43	110	153

Engagements door de fiduciair 2023 per thema

	Engagements voor bewustwording	Engagements voor verandering
Milieu	27	62
Maatschappij	3	9
Bestuur	13	39
Totaal	43	110

De 110 engagements gericht op verandering kunnen als volgt worden onderverdeeld naar thema.

Milieu (62)

- Verlaging van CO₂-emissies
- Impact van producten en diensten op milieu
- Vermindering van afval
- Gebruik van natuurlijke hulpbronnen
- Integratie van klimaatparameters in beloning van bestuurders
- Biodiversiteit

Maatschappij (9)

- Leefbaar loon
- Fatsoenlijke werkomstandigheden
- Productverantwoordelijkheid
- Relaties met lokale gemeenschappen

Goed bestuur (42)

- Kwaliteit van management
- Beloning
- Aandeelhouderschap en rechten van aandeelhouders

⁴ Met een onderneming kan over meerdere thema's tegelijkertijd een dialoog worden gevoerd. Deze dialoog kan gericht zijn op zowel bewustwording als verandering. Dit kan tot enige overlapping leiden.

Bijlage III: Stemgedrag in 2023

Beleggingsfonds / -mandaat (aandelen wereldwijd)	Aantal	Percentage
Northern Trust World Custom ESG Equity Index Fund		
Aantal agendapunten om op te stemmen	21239	100%
Aantal keer voor management gestemd	18866	89%
Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen	2373	11%

Beleggingsfonds / -mandaat (aandelen opkomende markten)	Aantal	Percentage
Northern Trust Emerging Markets SDG Screened Low Carbon Index FGR Fund		
Aantal agendapunten om op te stemmen	4851	100%
Aantal keer voor management gestemd	4002	82%
Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen	849	18%

Beleggingsfonds / -mandaat (beursgenoteerd infrastructuur)	Aantal	Percentage
First Sentier Global Infrastructure Fund		
Aantal agendapunten om op te stemmen	677	100%
Aantal keer voor management gestemd	572	84%
Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen	105	16%

Meer informatie over de uitvoering van het stembeleid en de dialoog die de vermogensbeheerders van het Fonds voeren

Northern Trust

<https://www.northerntrust.com/united-kingdom/what-we-do/investment-management/stewardship/proxy-voting-policies>

<https://www.northerntrust.com/europe/about-us/corporate-social-responsibility>

Op deze websites is het stembeleid gepubliceerd en is een kwartaalrapport en jaarverslag van de engagementmanager voor de beleggingsfondsen van Northern Trust, Hermes, te vinden.

Van Lanschot Kempen

<https://vds.issgovernance.com/vds/#/NzcyMA==/>

<https://www.vanlanschotkempen.com/nl/duurzaamheid>

Op deze website wordt het jaarverslag van de fiduciaire vermogensbeheerder gepubliceerd, inclusief inzicht in de dialoog met individuele ondernemingen (naast inzicht in de collectieve initiatieven).

BlackRock:

<https://www.blackrock.com/corporate/about-us/investment-stewardship>

Op deze website is het stembeleid gepubliceerd en is een jaarverslag van de engagementmanager voor de beleggingsfondsen van BlackRock (iShares) te vinden.

First Sentier:

<https://www.firstsentierinvestors.com/uk/en/intermediary/responsible-investment/responsible-investment-proxy-voting.html>

Op deze website is het stembeleid voor de beleggingsfondsen van First Sentier Investors gepubliceerd.

Bijlage IV: Overzicht vermogensfondsen en -mandaten per eind 2023

Beleggingscategorie	Vermogensbeheerder/ beleggingsinstelling	Percentage van portefeuille
Aandelen ontwikkeld Wereld	Northern Trust World Custom ESG Equity Index	10,5%
Aandelen opkomend Wereld	Northern Trust Emerging Markets SDG Screened Low Carbon Index FGR Fund	5,2%
Genoteerd infrastructuur Wereld	First Sentier Global Listed Infrastructure	4,5%
Private Equity	Axa Capital Europe Axa Early Secondary Fund V Axa Early Secondary Fund VI	0,1% 1,1% 2,1%
Hypothecaire leningen	Aegon Dutch Mortgage Fund II NN Dutch Residential Mortgage I	5,7% 8,9%
Bedrijfsobligaties	Kempen (Lux) Euro Credit Fund I M&G Sustainable Euro Cred Inv DI EUR Acc	8,9% 8,9%
Hoogrentende bedrijven	PGIM Global High Yield ESG Fund Acc	8,3%
Hoogrentende landen	iShares EM Government Bond Index (IE) I State Street EM LC Government Bond I	6,0% 6,4%
LDI-producten	BlackRock Liability Solution III QIF	20,7%
Geldmarkt middelen	BlackRock ICS Euro Liquid Environmentally Aware Fund	0,6%

Bijlage VI: Toelichting klimaatdata

Klimaatdata wordt verzameld voor de categorieën aandelen, (investment grade en hoogrentende) bedrijfsobligaties en beursgenoteerd vastgoed, via de dataprovider ISS ESG. Het proces is op hoofdlijnen als volgt:

- Klimaatdata van ondernemingen worden verzameld uit de jaarverslagen en andere publieke bronnen. In dit rapport wordt gebruik gemaakt van de jaarverslagen per eind 2022. Wereldwijd rapporteren ongeveer 3000 grote ondernemingen over hun emissie.
- Alle data worden gecontroleerd op betrouwbaarheid en wanneer nodig verwijderd.
- Een schatting wordt gemaakt voor de emissie van niet-rapporterende bedrijven. Uit historische data blijkt dat de accuraatheid verschilt per sector maar minder dan 30% afwijkt.
- Emissie wordt toegekend aan de portefeuille op basis van eigenaarschap van de onderneming. Als het pensioenfonds 0,1% van een onderneming bezit krijgt het bijvoorbeeld 0,1% van de emissie toegewezen.

De scope 3 emissies worden vastgesteld conform het CO₂e /GHG-protocol. Omdat er nog onvoldoende bedrijven over rapporteren wordt per sector vastgesteld wat de emissie in de waardeketen is en aan het bedrijf toegekend. Scope 3 is dus niet geschikt om individuele bedrijven te beoordelen.

Alle afbeeldingen gebruikt in dit verslag zijn afkomstig van <https://unsplash.com>.
Unsplash verleent een onherroepelijke, niet-exclusieve, wereldwijde auteursrechtlicentie om foto's van Unsplash kosteloos te downloaden, te kopiëren, te wijzigen, te distribueren, uit te voeren en te gebruiken zonder toestemming van of toeschrijving aan Unsplash of de fotograaf zelf.

